

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-01-23, iš Štuthofo - į Vilnių

Lager Stutthof, d. 23 Januar 1944

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI

Lager Stutthof, d. 23 Januar 1944

Vanduk, mylima, miela! Heute kam von Dir wieder kein Brief. Nichts zu machen, man muss sich trösten: ich lese Deine alten Briefen. Schon 10 Monaten sind vergange, als ich aus dem Vaterlande weggeführt bin. Für welche Verbrechen? Auf welchem Grund? Wem ist besser davon? Wem nützt, dass in diesen Zeiten meine Kenntnisse u. Begabungen aus dem Verwendung ausgeschlossen sind? Doch glaube u. hoffe ich im März zu Dir zurück zu kommen. Glaube ich nicht an die Vernunft oder Gerechtigkeit, - glaube ich an das Schicksal. A. 17-I kam ein Paket No 3 u. a. 20-I ein nicht nummerierter Paket: das Inhalt war ähnlich wie im No 3, die Schachtel - weiss. Danke bestens! Vergesse nicht die Paketen nummerieren oder das Datum der Absendung zu stellen, da ich besser Dir quittieren könnte. Vielleicht kannst Du mir irgendwelcher Reisekoffer zu schicken? Frühe oder später werde ich doch aus dem Lager entlassen, - in diesen 10 Monaten hast Du mir zugeschickt viel: Wäsche, Schachteln u. s. w. - ich habe kein passendes Koffer dazu, um diese Dinge aufzubewahren. Wenn sollte passieren solches Unglück - wenn im März ich nicht entlassen wäre, dann werde ich hier schon längere Zeit bleiben - bis zu Wendung der Geschichte. In dem Fall, im Frühling u. Sommer, da kann man auf dem Hofe sitzen, werde ich versuchen etwas dichterisch zu arbeiten. Dazu werde ich brauchen: 1) Papier - nicht so gute, - für „Schwarzschrift“, 2) 2-3 längere schmale Blöcke, 3) Tinte für Füllhalter. Schicke mir als einzelne Sendung die Noten der Arien aus der meiner Oper „Radvila Perkūnas“ - die stehen unten bei meinen Theaterbüchern. Brauche ich noch Rauchpapier (am besten: die Heftchen). Aber - wenn Dir schwer ist, schicke nicht, ich werde irgendwie auskommen. Es scheint mir, dass ich nur vor wenigen Tagen war zusammen mit Euch, ich weiss über Deine Sorgen u. Schwierigkeiten mehr, als Du denkst, ich stelle mir vor ganz genau jedes Dein Thun u. Schritt. Ich bin nur unendlich traurig, dass ich Dir nichts helfen kann. Über mich habe nicht viel Kummer: [1r] // ich werde nicht vergehen, - Du kannst in meinem Schicksal nichts helfen - das hängt nicht von dem Vernunft ab, - jeder muss seine irdische Last selbst tragen. Meine ganze Wille ist gerichtet, um Dir mit Dalia leichter wäre. Sei gesegnet, Vanduk! Küsse unsere Dalia, - ich habe keine Worte um meine Liebe zu Euch auszusprechen. Ich widerholle sehr oft die Worte dichter Wyspianskis, die Du oft zittiert hast, - und dieser Gedanke gibt mir viel Mut. Na, ja, - seien gesegnet, meine mylimos!

Küsse Dich.

Dein Bal [1v] //

Prof. dr. Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas

Stutthof, 1944 [m.] sausio 23 d.

Vanduk, mylima, miela! Šiandien nuo Tave vėl neatėjo nė vienas laiškas. Nieko nepadarysi, reikia pasiguosti: aš skaitau senus Tavo laiškus. Jau 10 mėnesių praėjo, kai esu iš Tėvynės ištremtas. Už kokius nusikaltimus? Dėl kokios priežasties? Kam dėl to geriau? Kam reikalinga, kad šiais laikais mano žinios ir gabumai neišnaudojami? Tačiau tikiu ir viliuosi sugrįžti pas Tave kovo mėnesį. Netikiu nei išmintimi, nei teisingumu, – tikiu tik likimu. I-17 atėjo siuntinys Nr. 3, o I-20 nenumeruotas siuntinys: turinys buvo panašus į siuntinio Nr. 3, dėžutė – balta [1]. Labai ačiū! Nepamiršk numeruoti siuntinių arba pažymėti išsiuntimo datos, kad aš galėčiau geriau Tave informuoti. Gal Tu gali man atsiųsti kokį nors kelioninį lagaminą? Anksčiau ar vėliau juk mane paleis iš lagerio, – per šiuos 10 mėnesių Tu man daug prisiuntei: baltinių, dėžučių ir t. t. – aš neturiu tinkamo lagamino šiems daiktams saugoti. Jei atsitiktų tokia nelaimė – jei kovo mėnesį nebūsiu išleistas, tada turėsiu čia ilgiau pasilikti – iki istorijos pasūkio. Rudenį, pavasarį ir vasarą galima ir kieme sėdėti, bandysiu literatūros darbą dirbti. Tam man reikės: 1) popieriaus – ne per geriausio, – „juodraščiams“, 2) 2–3 ilgesnių siaurų bloknų, 3) rašalo plunksnakočiui. Mano operos „Radvila Perkūnas“ arijas [2] atsiųsk man atskiru siuntiniu – jos yra mano teatro knygų apačioje. Man dar reikia rūkomojo popieriaus (geriausiai sąsiuvinukų). Bet jei Tau sunku, nesiųsk, aš kaip nors išsiversiu. Man atrodo, kad aš tik prieš kelias dienas buvau kartu su Jumis, aš žinau apie Tavo rūpesčius ir sunkumus daugiau, negu Tu manai, aš visai tiksliai įsivaizduoju kiekvieną Tavo veiksmą ir žingsnį. Aš esu tik be galo liūdnas, kad negaliu Tau padėti. Manimi per daug nesirūpink: [1r] // aš nepražūsiu, – Tu negali padėti – mano likimas priklauso ne nuo proto, – kiekvienas turi pats nešti savo žemiškąją naštą. Visi mano norai nukreipti į tai, kad Tau su Dalia būtų lengviau. Būk palaiminta, Vanduk! Pabučiuok mūsų Dalią, – aš nerandu žodžių, kad galėčiau išreikšti savo meilę Jums. Labai dažnai kartoju poeto Wyspianskio žodžius, kuriuos Tu neretai cituodavai, – ir ši mintis suteikia man daug drąsos [3]. Na, taip, – būkit palaimintos, mano mylimos!

Bučiuoju Tave.

Tavo Bal [1v] //

KOMENTARAI

- [1] Sausio 5 d. Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 1 [klg.] ir 250 [gr.] siuntinį („70. 7dėž[utės] papirosų, lašinukų (iš Doros) 300 gr., kavos, sausainukų“); sausio 11 d. Kazimieras Daugirdas išsiuntė 1 [klg.] ir 250 [gr.] siuntinį, kuris „gautas I-20“ („71. sviesto 300 gr., duonos 1 klg., marmelado 100 gr., dešros 250 gr.“); sausio 13 d. Vanda Sruogienė išsiuntė dar 1 [klg.] ir 250 [gr.] siuntinį („72. Pyragaitis iš Būgių, kava, 2 dėž[utės] papirosų, tabokos maišelis, dantims milteliai, muiliukas skutimuisi, popieriai papirosams“) („Sąrašas siuntinių, siųstų į Stutthofą“, žr. „Balys Sruoga, „Biografija, 1943–1945, Stutthof“, in: BLKMČ BS).

- [2] 1935 m. sukurtos rašytojo muzikinės pjesės arijas žr. Balys Sruoga, „Radvila Perkūnas“, in: *LLTI BR*, f. 1, b. 3897, l. 15r, 19r, 23–24r, 26r. Be Slucko kunigaikštės, didikų Katkų (Chodkevičių) globojamos našlaitės Sofijos Olelkaitės ir Radvilos Perkūno sūnaus Jonušo romantinių meilės arijų, šioje pjesėje yra ir patriotinių dainų: „Staugia vilkas geležinis / Amžių gilumoj, / Šaukdamas sūnus tėvynės / Susitelkt krūvoj. // Kai pakilsim susitarę, / Kaip širdis viena, - / Suskambės kaip varpas vario / Pergalės daina! // Užsidegs nauji žvaigždynai / Vyrų ir darbų, / Kad prikelsim Gedimino / Dvasią iš kapų. // Mūsų žygį ji palaimins / Tėviškės laukuos! / Mūsų vardą ainių ainiai / Lietuvoj dainuos!“ („Giedraičio, Radvilos ir Katkevičiaus terceto finalinė arija“, in: Balys Sruoga, „Radvila Perkūnas“, in: *LLTI BR*, f. 1, b. 3897, l. 58r). Spėtina, kad Balys Sruoga žurnalui *Varpai* svarstė pasiūlyti išspausdinti šią ariją, kuri dėl apdainuotos Lietuvos ateities vizijos galėjo būti pasitelkta ir kaip žodinis protestas prieš nacių okupaciją Lietuvoje. Svarbus ir egzistencinis arijų lygmuo, kuris skatino viltį, kad priespauda, įvardyta „rudens naktelės“, „šiaurių vėjų“ simboliais, laikina: „Laimė – žiežirba mažutė / Rudenio naktele... / Liausis šiaurūs vėjai pūtę - / Mes nušviesim savo būtį / Žiežirbų takeliais! // Tesutrūksta laiko gijos, / Žvaigždės teužgęsta! / Su širdim širdis dalijas / Žiedelius baltos lelijos, / Rasele radastos!“ („Jonušo ir Sofijos duetas“, in: Balys Sruoga, „Radvila Perkūnas“, in: *LLTI BR*, f. 1, b. 3897, l. 26r).
- [3] Žodžiai iš lenkų poeto Stanisławo Wyspiańskiego (1869–1907) dramos kūrinio „Wesele“ („Vestuvės“): „Miałeś, chamię, złoty róg, / [...] / ostał ci się ino sznur“ („Turėjai, chame, aukso ragą, / [...] / liko tau tik virvė [...]) („Iš Balio Sruogos laiškų“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1974, p. 393).